

Лев Баженів (м. Кам'янець-Подільський)
доктор історичних наук,
професор кафедри всесвітньої історії
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка,
Голова правління Хмельницької обласної організації
Національної спілки краєзнавців України
E-mail: centrpodil@ukr.net

«Про край, в якому я живу» (до 75-річчя професора Віктора Прокопчука)

У час свого поважного й величного ювілею Віктор Степанович Прокопчук знаний в Україні, на Поділлі-Хмельниччині й отчій Дунаєвеччині як відомий педагог загальноосвітньої і вищої школи (Заслужений працівник освіти України), учений-історик (доктор історичних наук, професор, академік Української академії історичних наук), теоретик і будівничий національного краєзнавства (Почесний краєзнавець України, лауреат всеукраїнських Премій Дмитра Яворницького, Петра Тронька, Хмельницьких обласних премій імені Юхима Сіцінського, Іона Винокура й ін.), один з фундаторів Всеукраїнської спілки краєзнавців (з 1990 р.) та член правління Національної спілки краєзнавців України (з 2008 р.), багаторічний член правління Українського фонду культури (з 1988 р.), член Національної спілки журналістів України, заступник голови Хмельницької обласної організації НСКУ, почесний голова Дунаєвцького районного осередку цієї ж Спілки і ще багато чого, тобто й сьогодні залишається визнаним освітнім, науковим, культурним, державним і громадським діячем України та рідного краю. Його велика наукова і просвітницька творча спадщина посіла вагомим місце в історичній науці, освіті, культурі та краєзнавстві й буде слугувати потребам українського суспільства на далеку перспективу.

Яскравим свідченням названих та інших заслуг перед Батьківщиною і науково-освітньою спільнотою Хмельниччини Віктора Степановича є вже створена чимала кількість книг, публікацій та інших видань про цю непересічну постать, яка характеризує, визначає, оцінює його подвижницьке життя та багатогранну діяльність в ім'я України. З огляду на це, варто ще раз хоча б коротко переглянути головні етапи біографії ювіляра з тим, щоб знайти в ній джерела, які гартували його характер, наполегливість, спрямованість у досягненні мети, невичерпну працелюбність, служіння людям, ідеалам, освіті і науці, віру в добре майбутнє.

Від дня народження 20 липня 1944 року Віктора Степановича започаткувався *блищанівський* період його життя в Дунаєвцькому районі, що на Хмельниччині. Він з'явився на білий світ у родині Прокопчуків, які мешкали в с. Блищанівка з 1896 року. Тут дід Іван Якович, а згодом у 30-40-х роках ХХ ст. батько Степан

Іванович Прокопчуки працювали шанованими вчителями у місцевій школі й започаткували династію педагогів-освітян. Проте батькові так і не судилося на власні очі побачити свого сина Віктора, який народився через два місяці після того, як він пішов на фронт заключного етапу Другої світової війни і загинув у боях на польській землі.

На долю хлопчика Віктора припали важкі повоєнні часи матеріальної скрути. Виховувався в повазі до праці, в любові до мальовничої природи відрогів подільських товтр, в яких розмістилися історичні українські села Блищанівка, де був його отчий дім, і поряд Михайлівка з унікальним парком. У цих селах промайнуло дитинство з мандрями по місцевих крутоярах, в пошуках таємниць у підвалах колишнього панського палацу, штольнях місцевих виробіток, у пригодах в навколишніх лісах. Тут у Блищанівці він навчався в семирічці і виявив себе старанним й допитливим учнем. Позитивний вплив

на професійний вибір справили учителі Надія Степанівна Коваль, Микола Пилипович Тихий, Василь Іванович Кліщ та інші. Завершив середню освіту 1961 року в сусідній Рахнівській десятирічці того ж Дунаєвецького району й оволодів не тільки основами знань, а й деякими навиками роботи з молодшими школярами, досвідом громадсько-корисної діяльності в органах учнівського самоврядування.

Наступним етапом у житті Віктора Степановича стали перші трудові університети поза рідною Блицанівкою, які вивели його на педагогічний, науковий і громадський шляхи діяльності.

Після закінчення середньої школи він працював спочатку завідувачем Слобідкоракнівської сільської бібліотеки, потім старшим піонервожатим Тернавської, учителем російської мови і літератури Кривчицької восьмирічної школи, що на Дунаєвеччині. А наступного 1962 року вступив на історико-філологічний факультет Кам'янець-Подільського педагогічного інституту (нині Національний університет імені Івана Огієнка).

Яскравий слід в його студентському житті залишили лекції багатьох викладачів. Особливо імпонували закоханість в усну народну творчість Віктора Івановича Тищенка, послідовне вивчення революційних подій на Поділлі ректором Іваном Степановичем Зеленюком, енциклопедичні знання і демократизм професора Леоніда Антоновича Коваленка, який сформував із числа студентів та молодих викладачів гурт послідовників, що розпочали планомірний науковий пошук. Чималий вплив на Віктора Степановича справили тоді ще молодий кандидат історичних наук, згодом ректор Анатолій Олексійович Копилов і, особливо, відомий учений історик-археолог Іон Ізраїлевич (Срулевич) Винокур, який фактично став його наставником на науковому шляху на всі подальші роки. Під впливом цих та багатьох інших викладачів формувались історичні знання та навички науково-дослідницької праці студента. 1967 року він закінчив інститут з відзнакою та твердими намірами зайнятись науково-викладацькою працею.

Як було в той час прийнято, В.С. Прокопчука було призвано на військову службу, на якій перебував на до 1969 року. Повернувшись до рідної домівки, він створив власну сім'ю, одружившись на випускниці філологічного факуль-

тету свого інституту Тамарі Костянтинівні Пижовій. 1971 року народилась донька Людмила, 1975-го — Ольга. Водночас Віктор Степанович отримав призначення вчителя історії Маківської середньої школи Дунаєвецького району і невдовзі став директором цього закладу. За не повні три роки роботи в школі він виявив непересічні організаційні здібності, здійснюючи розбудову школи, запроваджуючи нові форми навчально-виховного процесу. 1970 року на основі пошукової роботи стараннями Віктора Степановича був відкритий у Макові перший на Дунаєвеччині сільський історико-краєзнавчий музей. За таку наполегливу працю його було відзначено Почесною грамотою Міністерства народної освіти УРСР. З цього часу він став постійно займатися науково-краєзнавчими дослідженнями та популяризацією історію рідного краю у періодиці та наукових виданнях.

У 1972 році Віктор Степанович запрошений на роботу в Дунаєвецький райком партії України і, таким чином, започаткував найдовший період свого життя в Дунаївцях. Тут він працював до початку 1990-х років завідувачем парткабінету, очолював відділ, обирався секретарем, другим секретарем партійного комітету. За ці роки навчився цінувати людей, розуміти, співпрацювати з різними категоріями трудівників. Та головним покликом В. Прокопчука була праця на освітній ниві. У 1980-1982 та 1988-2004 рр. він з повною віддачею працював начальником управління освіти Дунаєвецького району і доклав чимало зусиль в перебудові шкільної системи в умовах національно-культурного відродження і державотворчих процесів незалежної України. Йому довелося забезпечувати в нелегких умовах перехідного періоду функціонування 60 загальноосвітніх шкіл, 53 дошкільних і 5 позашкільних закладів району, підвищення якості навчання і виховання 9500 учнів, 1775 дошкільнят, реформування освіти в регіоні відповідно «Національній доктрині розвитку освіти України в XXI ст.».

Одночасно він не полишав улюбленої справи — краєзнавчих занять, які поступово ставали важливою складовою його інтелектуального і наукового життя. Одна з перших проб пера Віктора Степановича в царині краєзнавства відноситься ще до 1969 року, коли він, щойно демобілізований з лав армії, оприлюднив свою розвідку за матеріалами історичних дже-

рел та власних спогадів під назвою «Рідна моя Близькість» в Дунаєвській газеті «Ленінським шляхом». Стаття сподобалася читачам і заохотила автора до подальших досліджень. З цього часу В. Прокопчук став постійно публікувати в місцевій пресі цікаві краєзнавчі статті, вести на шпальтах газет впродовж багатьох років рубрики: «Наш край у давнині», «Поділля в період середньовіччя», «Дунаєвщина в роки Великої Вітчизняної війни», «Славетні подолани» та інші. Водночас він був безпосередньо причетний до заснування в Дунаївцях районного краєзнавчого музею та понад 22 сільських музеїв, у тому числі меморіальних музеїв Федора Шевченка в райцентрі, письменників Леоніда Лупана в Нестерівцях, Володимира Бабляка у Великому Жванчику, Івана Сварника у Лисогірці, М. Смотрицького у Смотричі, композитора В. Заремби у Дунаївцях та інших. Віктор Степанович став ініціатором ряду пам'яткоохоронних справ — увічнення в бронзі та граніті подвигу воїнів-визволителів у Смотричі, Вихривці, В. Жванчику, воїнів-афганців — у Слобідці-Рахнівській, Іванківцях, кургану козацької слави — у козацькій долині, що на хмельницькій шосейній трасі й ін.

Крім того, В.С. Прокопчук створив у Дунаївцях літературне об'єднання імені Володимира Бабляка, дитячу літературну студію «Джерельце» при Будинкові творчості школярів, видав два альманахи творів письменників-учителів та учнів району. 1988 року пленум Українського фонду культури обрав його, за словами головуючого на пленумі Бориса Ілліча Олійника, «єдиного представника освітянської інтелігенції», до складу правління, а згодом і президії УФК. Його було також обрано заступником голови обласної організації УФК. З того часу життя наповнилось цікавими зустрічами й новими справами. Він активно співпрацював з науковою й культурною інтелігенцією області в складі краєзнавчих структур і Українського фонду культури на Хмельниччині й на рідній Дунаєвщині.

1990 року Віктор Степанович у складі Хмельницької делегації (професор І.С. Винокур, директор обласного краєзнавчого музею Е.Р. Малетін, С.П. Пилявський та А.В. Сваричевський) брав участь у роботі установчого з'їзду, на якому було утворено Всеукраїнську спілку краєзнавців — спадкоємницю репресованого в

1930-і роки Українського комітету краєзнавства. А 23 квітня 1992 року другою в Україні після катівської ним була створена дунаєвська районна організація спілки краєзнавців. У роботі установчої конференції в Дунаївцях взяли участь академік НАН України Петро Тимофійович Тронько та член-кореспондент НАН України дунаєвчанин Федір Павлович Шевченко. Голова ВСК П.Т. Тронько виступив на конференції і вручив першим 35 членам посвідчення зі своїм підписом, й до 2011 року, коли він попрощався із земним світом, не випускав з поля зору краєзнавчу працю дунаївчан, спрямовував своїми настановами і порадами, надавав організаційну і методичну підтримку, майже щорічно відвідував Дунаївці.

На час роботи в Києві II-го з'їзду ВСК (1996 р.), де делегата В.С. Прокопчука було обрано членом правління товариства, районна спілка краєзнавців налічувала 40 первинних осередків, які об'єднували 530 членів з числа освітян, працівників культурних установ та інших категорій населення. Тому дунаєвська організація ВСК упродовж 1990-х років і до 2008 року займала провідні місця в краєзнавчому русі України та Хмельницької області.

На 1 січня 2003 року в лавах дослідників минулого Дунаєвщини вже налічувалось 844 краєзнавці, об'єднані в 51 краєзнавчий осередок. Про це повідомив у своєму виступі на III з'їзді ВСК (2003 р.) делегат В.С. Прокопчук. Загалом за час своєї діяльності районна спілка краєзнавців під керівництвом Віктора Степановича організувала і провела в Дунаївцях 8 науково-краєзнавчих конференцій всеукраїнського масштабу: «Поділля в роки Визвольної війни під проводом Б. Хмельницького» (1992), «Дунаївці: їх роль і місце в історії Поділля» (1993), «Дунаєвщина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій» (1997, 2000, 2003, 2008, 2013, 2018 роки) з виданням солідних наукових збірників за результатами їх роботи, які склали своєрідну розгорнуту енциклопедію знань не тільки про Дунаєвщину, а й Хмельниччину й суттєво збагатили вітчизняну історіографію та поділлязнавство.

Також науково-краєзнавчі конференції за ініціативою та організаційною участю В. Прокопчука відбулися в селах Великий Жванчик, Михайлівка, Смотрич, Лисець та інших місцях Дунаєвщини. Загалом до роботи у цих конфе-

ренціях було залучено майже 600 доповідачів зі всіх регіонів України та рідного краю. З-поміж постійних учасників дунаєвських науково-краєзнавчих форумів були відомі вчені: академіки П.Т. Тронько, Ф.П. Шевченко (м. Київ), професори І.С. Винокур, В.С. Степанков, О.М. Завальнюк, Л.В. Баженов, І.В. Рибак, М.Б. Петров, доценти О.Т. Щур, М.І. Алещенко та інші (м. Кам'янець-Подільський), професор О.П. Григоренко, відомі краєзнавці А.В. Сваричевський, Є.Д. Назаренко, Ю.І. Блажевич (Хмельницький), професор М.Ю. Костриця (м. Житомир), професор П.П. Брицький (м. Чернівці) тощо. За 10 років Дунаєвська районна організація ВСК видала 24 книги і брошур, 156 матеріалів опублікованих в збірниках подільських, всеукраїнських та міжнародних наукових конференцій. Особисто Віктор Степанович взяв участь і виступив з доповідями майже на 80-ти міжнародних, всеукраїнських і регіональних наукових конгресах, конференціях, симпозіумах, круглих столах і семінарах, завдяки чому став широко відомий серед наукової громадськості України і зарубіжжя.

З кінця 1980-х років відчутно зросла роль Віктора Степановича як науковця. Видавши книги за своїм авторством «Дунаївці» (1989), «Тернова стежка» (1991), «3 народних глибин: Славетні подоляни» (1991), «Просвітителі з Поділля», «Стелися, зелений кудрявою» (1992), «Подільської землі сини» (1993) й інші, В.С. Прокопчук засів за написання дисертаційного дослідження під науковим керівництвом академіка П.Т. Тронька, присвяченого історії краєзнавчого руху на Поділлі в ХІХ-ХХ ст., яке успішно захистив 1994 року в спеціалізованій вченій раді Інституту історії України НАН України і здобув наукову ступінь кандидата історичних наук. Видавши в 1995 р. монографію «Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність», утвердився в наукових колах як теоретик і практик українського краєзнавства та історико-регіональних досліджень. На той час в його доробку вже було 10 окремих видань, понад 30 статей у наукових збірниках, журналах, 76 газетних науково-краєзнавчих публікацій.

У науковій діяльності у Віктора Степановича визначилися головні напрями досліджень. Це, насамперед, — історія та історіографія України, історична регіоналістика, дослідження діяльності Подільського єпархіального історико-

статистичного комітету, краєзнавців ХІХ – початку ХХ ст. Ю.Й. Сіцінського, Й.Й. Ролле, Н.В. Молчановського та інших, низки дослідників-краєзнавців 20-х років ХХ – початку ХХІ ст. Свій науковий пошук поширив і на українську західну діаспору, зокрема — Канаду, США, Німеччину, Францію, Польщу, Австралію, зав'язав наукові контакти з науково-краєзнавчими осередками, окремими дослідниками української еміграції, особливо вихідцями з Дунаєвщини, підготував та опублікував в Україні та за її межами чимало статей.

Велике місце в науковій праці В.С. Прокопчука займала робота з підготовки і видання нарисів історії населених пунктів краю у новій редакції. Окрім краєзнавчого нариса «Дунаївці», у співавторстві з Ю.В. Телячим, видав історичний нарис «Лисець», а 2001 року — капітальне науково-краєзнавче дослідження «Два села – одна доля», що узагальнює історію його рідних сіл Блищанівки й Михайлівки. Науковим редактором книги виступив академік НАН України П.Т. Тронько, рецензентами — доктори історичних наук, професори Кам'янець-Подільського університету І.С. Винокур, В.С. Степанков. З точки зору новизни історіографічних підходів, форми і змісту на сьогодні монографія може бути зразком видань такого типу. Водночас В. Прокопчук постійно працював над розробкою історії Дунаївців та інших сіл й активно залучав до цієї справи краєзнавців, учнівську та студентську молодь.

Плідно працює Віктор Степанович над тематикою, пов'язаною з Другою світовою війною. Ще в Маківській середній школі разом з членами гуртка «Юні краєзнавці» вивчив бойовий шлях 320 стрілецького полку 129 гвардійської стрілецької дивізії, що в складі І Українського фронту визволяла Маків та інші населені пункти району, організував зустрічі жителів Дунаєвщини з командиром полку Героєм Радянського Союзу полковником А.П. Фокіним та його соратниками. Серед відкриттів В.С. Прокопчука — доля вихідця з Тернави Героя Радянського Союзу Г.К. Атаманчука, реконструкція подій, пов'язаних з боротьбою дунаївчан проти нацистів на фронтах та окупованій території, визволення краю. За ініціативи Віктора Степановича, відділ освіти, місцева спілка краєзнавців та центральна районна бібліотека 1998 року започаткували акцію «Бойовий орден, медаль у

твоєму домі», підтриману академіком П.Т. Троньком та заступником директора Національного центру туризму і краєзнавства Д.Г. Омельченком. У ній взяли участь 45 первинних осередків ВСК Дунаєвеччини. В. Прокопчук активно долучився до створення і видання історико-меморіальних «Книга Пам'яті України. Хмельницька область» (1995-1097), «Книга Скорботи України. Хмельницька область» (2000-2004).

У полі зору наукових інтересів ученого — персоналії, славетні люди краю. Він всебічно вивчає життя і діяльність на Поділлі та Волині династії Смотрицьких — Данила, Герасима, Мелетія, сприяв відкриттю у Смотричі двох меморіальних плит на їх честь, присвоєнню місцевій школі I—III ступенів імені Мелетія Смотрицького. Дунаєвський районний відділ освіти ще 1988 року заснував премію імені М. Смотрицького, якої удостоєні чимало педагогів-гуманітаріїв. Завдяки певній пошуковій праці з'явилися нариси, статті про дунаївчан — композитора Владислава Зарембу, винахідника першої в Росії 76-мм зенітної гармати Ф.Ф. Лендера, письменників Миколу Магеру, Зигмунда Красинського, Афанасія Коляновського, вчених Федора Шевченка, книга про професора Миколу Чорнобривого тощо. За його ініціативи районна спілка краєзнавців встановила з 1999 року премію імені Ф.П. Шевченка, лауреатами якої стали академік П.Т. Тронько, професори І.І. Винокур, О.М. Завальнок, А.О. Копилов та інші дослідники краю. Підсумком такої діяльності стало видання в 2006-2007 роках двох випусків його книг у співавторстві з директором центральної районної бібліотеки, дружиною Т.К. Прокопчук «Дунаєвеччина в іменах».

Чимало робиться Віктором Степановичем у галузі літературного краєзнавства. 1995 року видана за його упорядкуванням збірка матеріалів про репресованого поета — вихідця з Нестерівців Дунаєвського району Леоніда Лупала, яка містить наукову статтю, щоденникові записи, фрагменти листів, вірші. 25 жовтня того року в Нестерівській середній школі відкрито музей поета, відбулися урочистості з нагоди його 80-річчя. Завдяки науковому пошуку В.С. Прокопчука Україні повернуто добре ім'я замученого в архангельських таборах друга Олеса Гончара та улюбленого учня Павла Григоровича Тичини. 25 жовтня 2002 року на школі в Несте-

рівцях була урочисто відкрита меморіальна дошка на честь Леоніда Лупана.

Важливим напрямом творчої діяльності В.С. Прокопчука є підготовка науково-методичних посібників для потреб освіти та краєзнавців. Він склав і впровадив програми, плани занять краєзнавчих гуртків «Край, в якому ми живемо» (для дошкільників старшої групи), «Топоніми рідного краю» (для учнів загальноосвітніх шкіл і професійно-технічних училищ), схвалені Національним центром туризму і краєзнавства, управлінням освіти і науки Хмельницької облдержадміністрації та обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти, ряд методичних посібників, рекомендацій. 1999 року ним видано методичний посібник для шкіл за матеріалами Дунаєвеччини «Топоніми рідного краю», в 1996 р. методичні рекомендації для шкіл Хмельниччини «Учнівська науково-дослідна робота» й інші.

З вересня 2004 по вересень 2016 років настав *кам'янець-подільський період* діяльності В.С. Прокопчука. Він перейшов на постійну роботу до Кам'янець-Подільського державного (національного) університету, з яким від його закінчення завжди підтримував тісні зв'язки, а з 1996 року на посаді старшого викладача, згодом доцента кафедри історії народів Росії та спеціальних історичних дисциплін за сумісництвом викладав на історичному факультеті спецкурси «Розвиток краєзнавства на Поділлі», «Шкільне краєзнавство», у ході вивчення яких студенти і теоретично, і практично поглиблювали знання з історії, історіографії краю, теорії і практики шкільної краєзнавчої роботи. 1999 року конкурсна комісія університету обрала, а ректор професор А.О. Копилов призначив В.С. Прокопчука на посаду доцента. 2001 року атестаційна колегія Міністерства освіти і науки України присвоїла йому вчене звання доцента.

Стала робота в університеті значно розширила горизонти педагогічної, наукової і громадської діяльності Віктора Степановича й на цій стежі стали свідченням його розквіту творчих сил, плідних і блискучих досягнень й здобутків. З 2004 року він успішно і по новаторському працює директором однієї з великих в системі вищої школи наукової бібліотеки університету, активно розбудовує її, дбаючи про оновлення і зростання її фонду літератури, впроваджуючи ком'ютеризацію, створивши спеціальний відділ

рідкісних видань, відкриваючи на всіх факультетах і гуртожитках читальні зали і абонементи, організовуючи чисельні тематичні книжкові виставки, присвячені різного роду науковим конференціям, значимим подіям та постатям, проводячи міжнародні і всеукраїнські науково-методичні конференції з бібліотечної справи, видаючи «Календарі знаменних дат» університету і краю, залучаючи своїх працівників до наукової і краєзнавчої роботи, засновуючи і редагуючи «Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету. Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство» тощо. За ці роки бібліотека університету перетворилася у важливий науково-краєзнавчий та інформаційно-методичний центр Хмельниччини з налагодженими міжнародними зв'язками.

Не менш плідна робота В.С. Прокопчука була на посаді доцента, згодом професора кафедри архівознавства, спеціальних історичних та правознавчих дисциплін. Крім викладання фахових дисциплін, він був автором навчальних посібників і методичних рекомендацій для студентів, науковим керівником з написання студентами курсових, бакалаврських, дипломних і магістерських робіт, частина з яких виконувалася в руслі власних наукових інтересів і пов'язані з історичним краєзнавством та Дунаєвчиною.

Особливо зірковими ці роки стали для Віктора Степановича в галузі наукових досліджень, які були насичені напруженою роботою з підготовки та виконання докторської дисертації з історії розвитку краєзнавчого руху в Правобережній Україні у 20-ті роки ХХ і до початку ХХІ століть. Для цього він опрацював матеріали і документи з обраної теми в ЦДІА України, ЦДАВО України, ЦДАГО України Києва, державних обласних архівів України, фондів відділів рукописів центральних і обласних наукових бібліотек, необхідні джерела з архівних та бібліотечних установ зарубіжжя. Спочатку на основі зібраних матеріалів В.С. Прокопчук підготував і видрукував капітальні наукові монографії «Під егідою Українського Комітету краєзнавства» (2004) та «Історичне краєзнавство Правобережної України 30-х років ХХ – початку ХХІ ст.» (2006) (загальний обсяг двох книг 912 сторінок), опублікував понад чотири десятка наукових статей у фахових періодичних виданнях України та зарубіжжя, доповів про результати своїх досліджень на третьому міжнародному на-

уковому конгресі «Українська історична наука на сучасному етапі розвитку» (Луцьк, 2006), «Першому всеросійському з'їзді істориків-регіонознавців» (Санкт-Петербург, 2007) та інших міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях, що відбувалися впродовж 2004–2009 років у Кам'янці-Подільському, Хмельницькому, Житомирі, Вінниці, Києві, Харкові, Дунаївцях та інших містах України. Все це дало підстави завершити написання тексту дисертації «Інституціоналізація краєзнавчого руху в Правобережній Україні в 20-ті роки ХХ – на початку ХХІ ст.» (науковий консультант – академік П.Т. Тронько) і успішно її захистити 23 березня 2009 року в спеціалізованій вченій раді Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича й здобути науковий ступінь доктора історичних наук за спеціальністю «Історія України».

Поряд з проведенням дисертаційних досліджень В.С. Прокопчук продовжував готувати книги і статті з різноманітної тематики. Саме в останні роки він виступив автором книг, «Я спасення шукав для народу... (Мелетій Смотрицький)» (2008), «Кондрацький Франц Андрійович – ректор Кам'янець-Подільського інституту народної освіти» (2008) та опублікував за майже 120 різноманітних наукових і науково-популярних статей в збірниках, журналах і газетах, присвячених різним аспектам з історії, освіти, культури, постатям переважно Поділля і Волині. Крім того, він виступив редактором, членом редколегій, упорядником 16 видань, рецензентом 8-ми, підтримує науковий пошук молодших колег, зокрема, С.О. Дзюбака, Ю.В. Олійника, А.М. Мединського та інших, які готували дисертації. Його учень кандидат історичних наук, доцент Ю.В. Телячий (уродженець с. Лисець Дунаєвського району) нині є доктором історичних наук, працює в Міністерстві освіти і науки України.

Водночас В.С. Прокопчук продовжує залишатися відомим організатором і діячем краєзнавчого руху в Україні й на Хмельниччині. Він активно підтримує процес реформування Всеукраїнської спілки краєзнавців і 22 жовтня 2008 року на звітно-установчій конференції був обраний заступником голови Хмельницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України й на цій науково-громадській посаді працює до сьогодні. Вже 28 жовтня цього ж року, перебуваючи в складі делегації від Хмельнич-

чини на IV з'їзді НСКУ в Києві, Віктор Степанович в своєму виступі розповів про підсумки та перспективи діяльності спілки в своїй області, знову був обраний членом правління цієї організації. Відтоді він безпосередньо займається розбудовою осередків спілки на Хмельниччині і опікується розвитком Дунаєвської районної організації НСКУ, з 2018 року якої є її почесним головою.

Реалізації В.С. Прокопчуком його планів по реалізації реформування краєзнавства та підвищенню якості регіональних досліджень сприяє його активна участь в діяльності Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті, з яким співпрацює з часу його заснування в 1995 році на засадах дійсного члена, а з 2006 і до сьогодні - на посаді старшого наукового співробітника, заступника директора Центру.

Сьогодні Віктор Степанович, як і багато його однодумців і послідовників спрямований на те, щоб взяти участь у перевиданні тому «Історія міст і сіл України. Хмельницька область» в новій редакції, в завершенні підготовки до друку тому «Звід пам'яток історії та культури України. Хмельницька область», взяв безпосередню участь у створенні та виданні «Енциклопедії Хмельниччини» (2017), у виконанні інших перспективних комплексних тем про рідний край, в організації нових міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-краєзнавчих конференцій і симпозіумів.

Надзвичайно плідними були для діяльності та творчості В.С. Прокопчука останні п'ять років перед поважним ювілеєм свого 75-річчя, хоча з вересня 2016 року перебуває на заслуженому відпочинку і мешкає з сім'єю в рідних Дунаївцях й продовжує із завзяттям й наполегливістю займатися творчістю, розбудовою краєзнавчого руху на Хмельниччині й Дунаєвщині. У цей час в нього щороку виходить з друку по кілька монографій, книг, збірників, посібників, десятки публікацій переважно з регіональної історії та краєзнавства. Він підготував і здійснив капітальне видання «Дунаєвщина – село і люди» (2013), де викладена історія всіх населених місць району; у 2014 р. він доопрацював і оприлюднив важливу у методологічному та історичному плані монографію «Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність», у співавторстві –

книгу «Топонімічний словник Кам'янця-Подільського», виступив автором документальної повісті «Михайло Савенко: час і доля», співупорядником збірника документів «Постати в листах : епістолярій Юхима Сіцінського»; у 2015 р. – автор монографії «Дунаєвський районний архів»; у 2016 р. – співавтор підручника для вишів України «Основи краєзнавства», співавтор монографій «Бібліотеки Поділля в другій половині XIX – на початку XX ст.», «Пам'яткоохоронна діяльність православного духовенства в XIX – на початку XX ст.»; у 2017 р. – автор розгорнутої статті «Освітній поступ Хмельниччини» в «Енциклопедії освіти Хмельниччини»; у 2018 р. – автор унікальної монографії «Освіта Дунаєвщини: від перших шкіл до суспільства знань», голова редколегії і упорядник наукового збірника «Дунаєвщина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій» за матеріалами VI-ої всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції «Дунаєвщина в контексті історії України. До 615-річчя першої писемної згадки про Дунаївці» (27 вересня 2018 р.), де ініціатором і головою оргкомітету виступав ювіляр; у 2019 р. – автор-упорядник капітальної книги «Заслужені працівники України – уродженці Дунаєвщини», автор монографії про селище міського типу Дунаївці, організатор всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції, присвяченої утворенню Дунаєвської селищної об'єднаної територіальної громади з виданням під своїм редагуванням збірника наукових праць і ще багато чого.

Загалом у творчому доробку В.С. Прокопчука понад 400 наукових праць і публікацій, з яких майже 50 монографій, книг, посібників.

Науково-педагогічна діяльність Віктора Степановича відзначена медаллю «За трудову доблесть» (1986), званням Заслужений працівник освіти України (1993), п'ятьма Почесними грамотами Міністерства освіти і науки України, знаком «Петро Могила», Почесними грамотами Хмельницької обласної ради та облдержадміністрації, Кам'янець-Подільської міської та Дунаєвської районної рад, низкою наукових премій та ін.

Зрозуміло, що життєві, освітні, наукові, краєзнавчі, літературні й суспільні інтереси В.С. Прокопчука значно багатогранніші і ширші. Свій 75-річний ювілей відомий педагог, учений і громадський діяч зустрічає у розквіті свого

таланту та зі значними результатами й здобутками в своїй творчій праці, сповнений перспективою подальшого подвизництва на обраній стежі. Приємно вражає його натхнення, працелюбність, цілеспрямованість, постійне відчуття нового. Зичимо метру історичної науки і поділезнавства, академіку Української академії істо-

ричних наук, доктору історичних наук, професору Віктору Степановичу Прокопчуку міцного здоров'я, щастя, гараздів, наснаги долати нові наукові вершини, радувати науковий світ і своїх побратимів по перу, послідовників і учнів черговими виданнями монографій, книг, збірників, есе в ім'я України! Многая літа!

Джерела та література

1. Прокопчук Віктор Степанович // Баженов Л.В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX-XX ст. Кам'янець-Подільський, 1993. С. 322.
2. Слободянюк П.Я. Культура Хмельниччини. Хмельницький, 1995. С. 16, 21, 279-280;
3. П. Карась. Я так її люблю – мою Україну. Портрет зблизька // Подільські вісті. 1995. 30 лист.
4. Коляновський А. Віктор Степанович Прокопчук: знайомство зблизька // Дунаєвецький вісник. 1998. 7 бер.
5. Куфльовський В. Один із ста синів Подільської землі // Городецький вісник. 2003. № 28. 12 лип.
6. Савчук В., Сушко О. Прокопчук Віктор Степанович // Краєзнавці України (сучасні дослідники рідного краю). Київ-Кам'янець-Подільський, 2003. Т. I. С. 180.
7. Баженов Л.В. Прокопчук Віктор Степанович // Кам'янець-Подільський державний університет в особах. Кам'янець-Подільський, 2003. Т. I. С. 731-744.
8. Баженов Л.В. Два села і доля Віктора Прокопчука // Затержинська В.М., Філінюк А.Г. За покликом серця: Нарис життя й науково-краєзнавчої діяльності ричних наук, доктору історичних наук, професору Віктору Степановичу Прокопчуку міцного здоров'я, щастя, гараздів, наснаги долати нові наукові вершини, радувати науковий світ і своїх побратимів по перу, послідовників і учнів черговими виданнями монографій, книг, збірників, есе в ім'я України! Многая літа!
9. Баженов Л.В. Покликаний служити освіті, науці, культурі і людям // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський, 2009. Т. 13. С. 279-289.
10. Рідний край в дослідженнях професора В.С. Прокопчука : наук.-краєзн. вид. / укладачі: О.М. Завальнюк, І.М. Конет. Кам'янець-Подільський, 2014. 156 с.
11. Копилов С.А., І.М. Конет. Віктор Степанович Прокопчук (до 70-річчя від дня народження та 50-річчя педагогічної і наукової діяльності). Кам'янець-Подільський, 2014. 188 с. (Серія «Видатні випускники Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка»).
12. Доктори наук, професори Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / укладачі: І.М. Конет, В.С. Прокопчук. Кам'янець-Подільський, 2013. С. 340-353.
13. Завальнюк О.М. Науковці й освітяни : звершення в ім'я незалежної України. Персональний вимір. Кам'янець-Подільський, 2016. С. 305-328.